

Verslag NWG Wageningen-lezing 'Is er toekomst voor de Noordzee van onze grootouders?' door Tinka Murk (hoogleraar Ecologie van mariene dieren, Wageningen Universiteit)

- dinsdag 1 april 2025, Forum, Wageningen Campus

- door Gert van Maanen

'De Noordzee is niet meer dezelfde als die van onze grootouders, de Noordzee 1.0 waar sommigen eigenlijk wel naar zouden willen streven. Alleen al vanwege klimaatverandering is er ook geen weg terug. We zijn na een lange periode van ingrijpend en ongebreideld menselijk gebruik ons inmiddels gelukkig steeds meer bewust van het (ook eigen) belang van een gezonde Noordzee, en je zou kunnen zeggen dat we inmiddels bij Noordzee 2.3 zitten. We kunnen sturen op Noordzee 3.0 op basis van het principe dat natuur de kansen gebruikt die wij bieden (of juist niet onmogelijk maken) en soms gaat dat verrassend snel. Hierbij moeten we leren van de ontwikkelingen die we op land hebben doorgemaakt, dus nadenken over ruimtelijke ordening, over vormen van eigenaarschap en over eerder inzetten op natuurinclusieve processen op zee.' Dat was de hoofdboodschap van mariene dierenecoloog en toxicoloog Tinka Murk.

Tijdens haar interactieve lezing werpt Murk regelmatig een vraag op en deelt zij met Wooclap de via mobieltjes ingevoerde antwoorden of associaties in haar presentatie. Ze toont de historische schoolplaat *In de Noordzee* (1931) van M.A. Koekoek en een kaart uit de *Piscatorial Atlas of the North Sea* (1883) van O.T. Olsen om te laten zien dat er veel is veranderd. 'De Noordzee was veel helderder dan nu, had veel oesterbanken en stenen als rifstructuren, meer verbindingen tussen zee en rivieren, en had een grotere diversiteit aan leven. In 1961 werd de laatste van de vroeger algemeen voorkomende enorme steuren gevangen, in 1933 vingenvissers er nog blauwvintonijnen en oesters waren tot 1884 volksvoedsel', resumeert Murk. Dit en veel meer soms schokkende informatie is na te lezen in het boek [The Unnatural History of the Sea](#) (2009) van Callum Roberts (University of York). 'De platte oester is nu de panda van de Noordzee', stelt Murk, want hij verdween uit onze Noordzee door vooral de ontwikkeling van de visserij op bodemvis met sleep- of bodemtrawl-netten. Die begon met zeilschepen en eindigde met motorschepen met steeds grotere vermogens. 'En om bijvoorbeeld de lenige sliptongen te vangen, moet je boomkornetten gebruiken met kleine mazen. Dus krijg je veel bijvangst van ongewervelden, niet commercieel-gewenste of ondermaatse vis en schade aan de zeebodem.' 'Voor een maaltje van drie sliptongen worden ongeveer 120 vissen gedood', aldus Murk. De vangst van sliptong kost bovendien 120 CO₂-equivalenten per kilogram eiwit, en van haring 1,7. Als je graag tong wilt eten dan kun je beter voor volwassen tong kiezen, vindt Murk.

Bodemvisserij ploegt echt de zeebodem om. 'Dat ziet niemand, op land zou het al snel tot protesten leiden als je voor de jacht op hazen een heel gebied compleet omploegt'. Voor duurzaam gebruik zou je dezelfde plek niet meer dan eens in de zeven jaar mogen omploegen. Officieel was in 2021 4 procent van de Noordzee een Marine Protected Area, volgens vissers was dat 20% omdat zij ook gebieden meetelden waar een deel van het jaar beperkingen golden. Terwijl in werkelijkheid maar minder dan 1 procent van het Nederlandse deel (0,32%, [Marine Policy, 2022](#)) beschermd was tegen elke vorm van bodembeschadigende visserij. Hoewel het inmiddels met vijf van de zes gereguleerde bevisbare soorten goed gaat wil het met het herstel van de kabeljauw in de Noordzee niet vlotten. Murk denkt dat dat vooral is omdat heel jonge kabeljauw opgroeit tussen zeegras voordat ze verder

leven bij riffen, en het achteruit gaat met het zeegras rond de Noordzee. In Nederland is zeegras vrijwel helemaal verdwenen. Het is belangrijk om voor zeegras geschikte gebieden serieus te gaan beschermen zodat het zich daar weer kan ontwikkelen.

Er gaan steeds meer activiteiten op de Noordzee plaatsvinden, want de Nederlandse overheid heeft een ambitieuze agenda richting 2030 en 2050: met offshore windparken en bijbehorende stroomkabels, toenemende scheepsbewegingen, aquacultuur, zandwinning, toerisme en ook nog steeds visserij en exploitatie van olie- en gasvelden. Hiervoor zijn best interessante combinaties denkbaar van bijvoorbeeld windparken, natuurvriendelijke aquacultuur en habitatveilige visserij of van zandwinning en vissen met boomkorren op platvissen. 'Er is ook nog steeds veel moois te zien in de Noordzee, vooral als je gaat duiken rond scheepswrakken dan zie je een heel kleurig onderwaterleven', weet Murk uit ervaring. 'Er komen inmiddels ook beesten terug, want goed beleid en echt handhaven werkt.' Ze raadt de bioscoopfilm [De Wilde Noordzee \(2024\)](#) aan, met in de hoofdrol ervaren duiker en cameraman Peter van Rodijnen (als serie te zien vanaf [zondag 13 april, op NPO1](#)). Ze verrast het publiek vervolgens op een selectie fascinerende onderwatergeluiden van diersoorten die in de Noordzee leven, waaronder het ritmische geluid van schelvis, de luide uithalen van een paling en met scheetjes communicerende haring.

Na de pauze staat de lezing vooral in het teken van de nieuwe kansen voor de Noordzee-natuur, en het begint met een opbeurende video over de uitdagingen en mogelijkheden voor een [biodiverse Noordzee](#). Bij deze Noordzee 3.0 moeten we de gevolgen van klimaatverandering voor lief nemen ('we krijgen meer Portugese soorten'). Er is in combinatie met windparken best plaats voor ecologisch boeren op zee, zoiets al *sea ranching*, meent Murk. 'We moeten het vanaf nu zowel op zee als op het land vooral circulair, natuurinclusief, duurzaam en slim doen.' (zie: [Boeren op zee in het Biowetenschap & Maatschappij-dossier Waterlandbouw](#) en [Voedsel uit een veranderende Noordzee in 10 Miljard monden](#)). Haar verwachting is dat er, in vergelijking tot bodembeschadigende visserij, dan per hectare minstens 10 keer zoveel opbrengst te oogsten is (in kilogram eiwit en in Euro's). Daardoor wordt er ruimte vrijgespeeld voor de afgesproken 30 procent van de Noordzee die dan echte bescherming geniet. Voor Noordzee 3.0 geldt een eenvoudig recept, namelijk dat het voldoende en gevarieerde hoogwaardige habitats heeft, die onderling verbonden zijn (een soort ecologische hoofdstructuur voor de Noordzee), over een goed functionerend en volledig voedselweb beschikt, dat estuaria weer toegankelijke brakwatergebieden zijn en dat de milieukwaliteit goed is. Het is dus niet genoeg als de bestanden van zes bevisbare vissoorten zijn gereguleerd. 'In mijn dromen is er weer overal waar het zou kunnen groeien zeegras en zijn er weer langlevende toppredatoren en grotere vissen', zegt Murk.

'En heel belangrijk: eigenlijk moeten we op de Noordzee geen drie, maar wel vijf transitieën doormaken: op het gebied van energie, voedsel, natuur, beleid en sociaal-economisch. Dat betekent ook dat we moeten nadenken over eigenaarschap en wellicht investeerders, en onder duidelijke voorwaarden percelen voor langere tijd in pacht laten nemen.' Om ons te realiseren hoezeer het enige constante in de Noordzee is dat alles constant veranderd, is het volgens Murk goed om ons te verdiepen in Doggerland. Want tot zo'n achtduizend jaar geleden leefden er gewoon mensen op wat nu de Doggerbank is op de Noordzeebodem': zie documentaire [Doggerland – Europe's lost world op YouTube](#). Murk: 'De Noordzee gaat niet terug naar oude tijden – in plaats van *forward to the past* eerder *back to the future*, – en daarbij kunnen en moeten we ook vertrouwen op de natuur als we haar de ruimte geven om zich voluit te ontwikkelen.'